

# ความคิดเห็นของคนในท้องถิ่นเกี่ยวกับการจัดการสุขภาพชุมชน\*

## Local Views about Community Health Management

วินัย ทองทิว

Winai Thongtup

วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

College of Local Administration, Khon Kaen University, Thailand

E-mail: thongtup1991@hotmail.com

### บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและความพร้อมในการจัดการสุขภาพชุมชนและหาแนวทางการแก้ไขปัญหาและพัฒนา รูปแบบในการจัดการสุขภาพชุมชนท้องถิ่น มีกรอบแนวคิดในการศึกษาอยู่ 2 ประเด็นคือ 1) ความคิดเห็นต่อปัญหาและความพร้อมในการจัดการสุขภาพชุมชนท้องถิ่น และ 2) หาแนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดการสุขภาพท้องถิ่น กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาคั้งนี้มี 2 กลุ่มคือ 1) กลุ่มผู้นำในการบริหารท้องถิ่น ได้แก่ คณะผู้บริหารเทศบาลตำบลพระลับ และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล 2) กลุ่มผู้นำในชุมชน ได้แก่ ผู้นำในชุมชน และหัวหน้าครัวเรือน

**ผลการศึกษาพบว่า** คณะผู้บริหารท้องถิ่นมีทัศนคติที่ดีในการจัดการสุขภาพที่เป็น “รูปแบบชุมชนท้องถิ่น” มากกว่า “รูปแบบหมู่บ้าน” ในแต่ละชุมชนท้องถิ่น ควรกำหนดให้มีการสรรหาและเลือกสรรผู้นำที่มีศักยภาพและความพร้อมมาเป็นแกนนำหลักในการจัดการสุขภาพโดยที่เทศบาลตำบลพระลับ และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลพระลับ เป็นองค์กรหลักในการสนับสนุนงบประมาณและพัฒนาความรู้ ความสามารถให้แก่ผู้นำ และเครือข่ายในชุมชนท้องถิ่น ส่วนด้านความพร้อมของชุมชนพบว่า ชุมชนมีทัศนคติที่ดีมีความกระตือรือร้นต่อ “รูปแบบชุมชนท้องถิ่น” และมีความพร้อมที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการสุขภาพในชุมชนท้องถิ่นทุกขั้นตอน

**คำสำคัญ:** ความคิดเห็น; ทัศนคติ; การจัดการสุขภาพชุมชน

---

\*ได้รับบทความ: 10 กันยายน 2561; แก้ไขบทความ: 19 เมษายน 2562; ตอรับตีพิมพ์: 3 พฤษภาคม 2562

Received: September 10, 2018; Revised: April 19, 2019; Accepted: May 3, 2019



## Abstract

This research had the objective to study a model of health system management in a local community setting. This study also provides guidelines for developing a model of health system management. The guidelines have two dimensions: Readiness of the host organization, including attitudes and capacity of managers, management structure, responsible agency, and readiness of budget. Data we collected by interview with members of the administrative board of the Pralap Tambon Municipality, staff of the local Tambon Health Promotion Hospital, The Group of community leaders and representatives of local households.

**This study found that:** the administrative board members had favorable attitudes toward a community model approach to system management, rather than a village model. There should be indigenous leaders from the locality to serve as the key peer leaders in health system management. The Pralap Municipality and Hospital are the key agencies for technical and budget support. The community resident data collection found that there was favorable attitude and motivation to explore a model of health system management in the local setting. There was eagerness to participate. Two models were proposed: a common model to be applied in all target communities, and a locally-tailored model for each community.

**Keywords:** Opinion; Attitude; Community Health Management

### 1. บทนำ

การจัดการสุขภาพในชุมชนท้องถิ่นเป็นกลไกหนึ่งในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนท้องถิ่นให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ด้านสุขภาพซึ่งเป็นการจัดการที่เน้นการรวมกลุ่มกันดูแลสถานะสุขภาพแบบเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรต่างๆ ในชุมชน ตั้งแต่การค้นหาปัญหาสถานะสุขภาพ การวางแผนแก้ไขพัฒนาสถานะสุขภาพ และการประเมินผลสถานะสุขภาพ ภายใต้

การพึ่งตนเอง ด้วยทรัพยากรของชุมชนท้องถิ่นของตนเอง และการสนับสนุนจากภาคีเครือข่ายสุขภาพ ทั้งจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) หน่วยงานสาธารณสุขที่อยู่ในพื้นที่และภาคีเครือข่ายสุขภาพ เป็นการขับเคลื่อนเชิงนโยบายร่วมกัน โดยที่การจัดการสุขภาพในชุมชนท้องถิ่นในแต่ละแห่งนั้น จะต้องสอดคล้องกับปัญหาสุขภาพ (Health Problems) และความต้องการทางด้านสุขภาพ (Health Needs) (Jaklang, Phosing and



Cgareonsiri, 2017 : 153-164)

ปัญหาและความต้องการด้านสุขภาพของชุมชนท้องถิ่นในแต่ละแห่งจะมีความแตกต่างกันไปตามบริบทของแต่ละพื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงปรับตัวตลอดเวลาและมีแนวโน้มซับซ้อนและยุ่งยากในการแก้ไขปัญหามากขึ้นเรื่อยๆ ตามลักษณะเฉพาะของพื้นที่ อาทิเช่น พื้นที่ชุมชนเมือง ชุมชนกึ่งเมือง ชุมชนชนบท ชุมชนเกษตรกรรม ชุมชนอุตสาหกรรม ชุมชนแหล่งท่องเที่ยว ชุมชนที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึง ชุมชนพื้นที่สูง เป็นต้นปัญหาและความต้องการด้านสุขภาพของแต่ละชุมชนท้องถิ่นล้วนแล้วแต่มีแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยของด้านประชากร (Demographic Trends) พฤติกรรมสุขภาพ (Health Behavioral Trends) สังคมและเศรษฐกิจ (Socio-economic Trends) สิ่งแวดล้อม (Environmental Trends) และลักษณะเฉพาะทางระบาดวิทยา (Epidemiological Trends) (Valyaseree, et al., 1999) ทั้งหมดนี้เป็นตัวกำหนดระบบบริการสุขภาพที่สอดคล้องกับสังคมไทยที่ต้องมีความจำเพาะกับบริบทของสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาเป็นการสะท้อนถึงค่านิยมและความคาดหวังของสังคมนั้นๆ

ผลลัพธ์ที่จะได้จากการบริหารจัดการสุขภาพของชุมชนท้องถิ่นและตามที่ตั้งคาคาดหวังนั้น จะต้องมีการผนึกกำลังให้เป็นภาคีเครือข่ายสุขภาพที่ต้องดำเนินการร่วมกันทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม มีการปรับบทบาทและภารกิจที่มีจุดมุ่งหมายร่วมกัน คือการมีสถานะสุขภาพที่ดีนั้น การจัดการบริการสุขภาพควรเน้นไปที่การส่งเสริมสุขภาพ ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อ

องค์ประกอบแต่ละด้าน (Nuban, 2017 : 75-85) การป้องกันและควบคุมโรคให้มีความสอดคล้องกับการรักษาพยาบาลและการฟื้นฟูสุขภาพ จัดบริการสุขภาพแก่ประชาชนทุกกลุ่มวัยด้วยมาตรฐานเดียวกัน ครอบคลุมมาตรฐานทางการแพทย์และทางสังคมที่มีต้นทุนที่เหมาะสม มุ่งหวังให้ประชาชนทุกคนได้รับบริการตามความจำเป็นด้านสุขภาพ โดยไม่คำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจ สังคม และภูมิศาสตร์

การจัดการสุขภาพในชุมชนท้องถิ่นที่มีการบูรณาการด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนยังถือว่าเป็นแนวทางในการลดความเหลื่อมล้ำทางด้านสุขภาพได้อย่างยั่งยืน นับได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญที่ต้องสร้างและพัฒนารูปแบบให้เหมาะสมกับลักษณะเฉพาะของบริบทพื้นที่ โดยที่รูปแบบที่เหมาะสมจะพิจารณาได้จาก 1) ความพร้อมเชิงองค์การ ได้แก่ ผู้นำ ภาวะผู้นำ และทัศนคติของผู้บริหารที่อยู่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานสาธารณสุขในชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ รวมทั้งยังต้องพิจารณาความพร้อมของโครงสร้างของระบบสนับสนุนทั้งบุคลากรและงบประมาณ และ 2) เป็นทัศนคติของประชาชนในชุมชนท้องถิ่นต่อการดูแลเอาใจใส่สภาวะสุขภาพของตนเอง ครอบครัว และชุมชน นอกจากนี้ ยังรวมถึงประชาชนในชุมชนมีช่องทางหรือรูปแบบการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการชุมชนท้องถิ่นของตนเอง

การจัดการสุขภาพของตำบลพระลับ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ที่ผ่านมาพบว่ คณะผู้บริหารระดับสูงของเทศบาลตำบลพระลับ กับผู้บริหารโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลพระลับ



(รพ.สต.พระลับ) ยังไม่มีรูปแบบการจัดการสุขภาพ ที่มีเป้าหมายร่วมกัน ขาดการวางแผนงานในการ แก้ไขปัญหา และพัฒนาสุขภาพในชุมชนท้องถิ่น ร่วมกัน ในส่วนของผู้บริหาร เทศบาลตำบลพระลับ ยังคงให้ความสำคัญกับการจัดการสุขภาพค่อนข้าง น้อย เพราะขาดสารสนเทศสุขภาพ ขณะที่ผู้บริหาร และบุคลากรของ รพ.สต.พระลับ ก็มุ่งทำงานเพื่อ ตอบสนองกับตัวชี้วัดตามนโยบายการสาธารณสุข ซึ่งทั้ง 2 องค์กรยังขาดทิศทางและเป้าหมายในการ จัดการสุขภาพในชุมชนท้องถิ่นร่วมกัน

ในขณะที่ประชาชนของตำบลพระลับซึ่งมี ทั้งหมด 19 หมู่ 8,124 หลังคาเรือนจำนวน 22,182 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 30 ก.ย. 2560) มีทั้งประชากร ที่เป็นประชากรตำบลพระลับเอง และประชากร แฝงจากแหล่งอื่นมาพำนักพักอาศัยอยู่ในพื้นที่ ทำให้ตำบลพระลับมีลักษณะเฉพาะที่หลากหลาย คือ ชุมชนเมือง ชุมชน กึ่งเมือง ชุมชนบ้านเช่า ชุมชนชนบท ชุมชนอุตสาหกรรม เป็นต้น ประชาชน ส่วนใหญ่ยังมีทัศนคติต่อการดูแลเอาใจสุขภาพของ ตนเองค่อนข้างต่ำ เพราะต้องเร่งรีบในการประกอบ อาชีพ ช่องทางการรวมกลุ่มกันเพื่อร่วมจัดการ สุขภาพค่อนข้างน้อย จะเข้ามามีส่วนร่วมก็ต่อเมื่อ ถูกกระตุ้นโดยอาสาสมัครสาธารณสุขประจำ หมู่บ้าน (อสม.) และบุคลากรของ รพ.สต.พระลับ เพียงเท่านั้น

ภาวะสุขภาพในความคิดของชุมชนท้องถิ่นไม่ค่อยสนใจเกี่ยวกับเรื่องสุขภาพ และการดูแล ตนเอง เช่น การออกกำลังกาย การหาอาหารที่ถูก สุขลักษณะมารับประทานเวลาป่วยก็ไปหาหมอ ส่วนใหญ่ชาวบ้านมีความเชื่อในการรักษาแผน

ปัจจุบัน จะมีบางส่วนที่รักษาแผนโบราณหรือ สมุนไพร หากมีการเจ็บป่วยเล็กน้อยจะซื้อยา รับประทานเองและไปรับบริการที่ รพ.สต.พระลับ หากเป็นมากขึ้นจะไปรักษาที่ โรงพยาบาลขอนแก่น และโรงพยาบาลเอกชน ส่วนการตรวจคัดกรอง ความเสี่ยงโรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง โรค มะเร็งปากมดลูก จะให้ความร่วมมือไม่มากเท่าที่ ควรบางส่วนไปตรวจคัดกรองที่โรงพยาบาลเอกชน และโรงพยาบาลของรัฐขนาดใหญ่ บางส่วนทำงาน ต่างพื้นที่ และบางส่วนไม่ให้ความสนใจ ส่วนที่มา รับบริการส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนพื้นเพดั้งเดิมกลุ่มสูง อายุ กลุ่มอาสาสมัครประจำหมู่บ้านมีการแบ่ง ละเอียดดูแลด้านสุขภาพแก่ประชาชนเพียงเฉพาะ หมู่บ้านในพื้นที่เพเดิม และไม่สามารถไปดูแลในกลุ่ม บ้านจัดสรรและอาคารพาณิชย์ได้ การดำเนินงาน ค่อนข้างลำบากเพราะประชาชนส่วนใหญ่ไม่ค่อย อยู่ในพื้นที่ ต้องไปทำงานต่างพื้นที่ ส่วนใหญ่จะ หยุดงานวันอาทิตย์ถึงจะให้บริการดูแลสุขภาพ ได้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุข และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) อาจมีวิธีการที่ไม่สอดคล้องกับบริบทของชุมชนและ ยังไม่ทั่วถึง ประชาชนส่วนใหญ่รับจ้างนอกพื้นที่จะ ไม่สามารถรับข้อมูลข่าวสารช่วงเวลาที่เจ้าหน้าที่ เข้ามาให้ข้อมูลข่าวสารและความรู้รวมถึงการให้ บริการตรวจสุขภาพ

ปัญหาสุขภาพที่สำคัญอีกหนึ่งปัจจัยที่นำไปสู่ปัญหาสุขภาพของตำบลพระลับ เกิดจากการ เป็นชุมชนกึ่งเมืองทำให้เกิดความแออัด เกิดภาวะ เครียดจากการทำงานหารายได้การมีสถานที่พัก อาศัยในพื้นที่ที่ต่างกันปัญหาสุขภาพอาจแตกต่าง



กันเช่นกลุ่มอาคารพาณิชย์มีปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับมลพิษในอากาศ เช่น เสียง และฝุ่นละออง กลุ่มบ้านจัดสรร บ้านเช่ามีปัญหาด้านการรับประทานอาหารตามร้าน ตามศูนย์อาหาร หรือตามสถานที่ต่างๆ เพราะไม่มีเวลาประกอบอาหารรับประทานเอง ส่งผลให้เกิดปัญหาสุขภาพตามมา เพราะร้านอาหารบางร้านไม่คำนึงถึงสุขภาพของประชาชน วิธีการประกอบอาหารไม่ได้มาตรฐาน ไม่มีความสะอาด หรือวัตถุดิบไม่สะอาด ทำให้เกิดโรคที่เกิดจากการบริโภคอาหาร ส่งผลต่อสุขภาพที่ไม่สมบูรณ์แข็งแรง พฤติกรรมของบุคคลบางกลุ่มมีการดื่มเหล้า และสูบบุหรี่ ก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมเนื่องจากเมื่อสุขภาพไม่ดี ก็ไม่สามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้

ซึ่งถ้าหากปล่อยให้วิธีการจัดการปัญหาสุขภาพเชิงองค์การและประชาชนตามที่กล่าวมาข้างต้นจะส่งผลเสียทั้งในระยะยาวนั่นคือ ทั้งในแง่ความสามารถในการแก้ปัญหาและพัฒนาสุขภาพของชุมชนท้องถิ่นร่วมกันของเทศบาลตำบลพระลับ และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลพระลับ และประชาชนขาดการร่วมกลุ่มหาช่องทางมาจัดการสุขภาพด้วยตนเอง ผลกระทบระยะยาวที่จะตามมา คือ การจัดการปัจจัยเสี่ยงสุขภาพจะยุ่งยากซับซ้อนมากขึ้นเรื่อยๆ จะเห็นได้ว่าการจัดการสุขภาพในชุมชนท้องถิ่นของตำบลพระลับ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ขึ้นอยู่กับศักยภาพและความพร้อมของภาคีเครือข่ายสุขภาพของท้องถิ่นที่มีบทบาทในการบริหารจัดการชุมชนท้องถิ่น ในขณะที่เดียวกันก็ยิ่งขึ้นอยู่กับความพร้อมของประชาชนในแต่ละชุมชนท้องถิ่นด้วย

ดังนั้นการศึกษาความคิดเห็นต่อปัญหาและความพร้อมในการจัดการสุขภาพของชุมชนท้องถิ่นจะทำให้เห็นถึงปัญหาและสาเหตุในเชิงบริหารจัดการและนำไปหาแนวทางในการพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมกับแต่ละชุมชนท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

## 2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นต่อปัญหาและความพร้อมในการจัดการสุขภาพชุมชนท้องถิ่น
2. เพื่อหาแนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดการสุขภาพของชุมชนท้องถิ่น

## 3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่องความคิดเห็นของคนในท้องถิ่นเกี่ยวกับการจัดการสุขภาพชุมชนของตำบลพระลับ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ในครั้งนี้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นต่อปัญหาและความพร้อมในการจัดการสุขภาพชุมชนท้องถิ่นและหาแนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดการสุขภาพของชุมชนท้องถิ่นกลุ่มเป้าหมายในการศึกษาเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มที่ 1 เป็นกลุ่มคณะผู้บริหารในการจัดการสุขภาพของชุมชนท้องถิ่นในตำบลพระลับ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่นโดยทำการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 18 คน กลุ่มที่ 2 เป็นผู้นำในชุมชนท้องถิ่นและประชาชน โดยที่ผู้นำชุมชนท้องถิ่นจะเลือกเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 104 คน ในส่วนของเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาในการดำเนินการศึกษาในครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับแนวทาง



ในการพัฒนารูปแบบการจัดการสุขภาพของชุมชนท้องถิ่น เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม โดยมีข้อความเกี่ยวกับปัญหาและสาเหตุในการจัดการสุขภาพ และแนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดการสุขภาพของชุมชนท้องถิ่น ตำบลพระลับ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 แบบสอบถามกลุ่มเป้าหมายของคณะผู้บริหารตำบลพระลับ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ได้แก่ เพศ อายุ ตำแหน่งหน้าที่ การศึกษา รายได้ จำนวน 7 ข้อ ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาและสาเหตุในการจัดการสุขภาพของชุมชนท้องถิ่น แบ่งออกเป็น 5 ด้าน คือ ด้านภาวะผู้นำและทัศนคติของผู้บริหาร ด้านโครงสร้างองค์กรและกระบวนการ ด้านศักยภาพทางด้านการเงินการคลัง ด้านทัศนคติและความกระตือรือร้นของประชาชน และด้านรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนจำนวน 12 ข้อ ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดการสุขภาพของชุมชนท้องถิ่น โดยกรอบของคำถามจะแบ่งออกเป็น 5 ด้าน คือ ด้านภาวะผู้นำและทัศนคติของผู้บริหาร ด้านโครงสร้างองค์กรและกระบวนการ ด้านศักยภาพทางด้านการเงินการคลัง ด้านทัศนคติและความกระตือรือร้นของประชาชน และด้านรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน จำนวน 6 ข้อ และตอนที่ 4 ข้อคิดเห็นอื่นๆ เกี่ยวกับปัญหาและสาเหตุ แนวทางในการพัฒนารูปแบบในการจัดการสุขภาพของชุมชนท้องถิ่นตำบลพระลับ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่นจำนวน 5 ข้อ ตอนที่ 5 ข้อคิดเห็น

อื่นๆ ต่อการจัดการสุขภาพในชุมชนท้องถิ่น จำนวน 2 ข้อ และส่วนที่ 2 แบบสอบถามกลุ่มผู้นำและประชาชนในชุมชนท้องถิ่นตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ได้แก่ เพศ อายุ ตำแหน่งหน้าที่ การศึกษา รายได้ จำนวน 10 ข้อ ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาและสาเหตุในด้านทัศนคติ ความกระตือรือร้น และรูปแบบการมีส่วนร่วม จำนวน 7 ข้อ ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับรูปแบบการมีส่วนร่วมจำนวน 3 ข้อ และตอนที่ 4 ข้อคิดเห็นอื่นๆ เกี่ยวกับปัญหาและสาเหตุ แนวทางในการพัฒนารูปแบบในการจัดการสุขภาพของชุมชนท้องถิ่นตำบลพระลับ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่นจำนวน 3 ข้อ

ผู้ศึกษาได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ปัญหาและสาเหตุในการจัดการสุขภาพของชุมชนท้องถิ่น และแนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดการสุขภาพของชุมชนท้องถิ่น ผู้วิจัยจะใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ นำมาวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้ ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มเป้าหมายเป็นข้อมูลจากตอนที่ 1 ของแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) ส่วนข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและสาเหตุในการจัดการสุขภาพของชุมชนท้องถิ่น ซึ่งเป็นข้อมูลจากตอนที่ 2 ของแบบสอบถามวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ซึ่งเป็น



ข้อความที่ได้จากการตอบแบบสอบถามด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา สรุปตีความ บรรยายเชิงวิเคราะห์ และข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดการสุขภาพของชุมชนท้องถิ่น ซึ่งเป็นข้อมูลจากตอนที่ 3 ของแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ด้วยสถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพซึ่งเป็นข้อความที่ได้จากการตอบแบบสอบถามด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา สรุปตีความและบรรยายเชิงวิเคราะห์

#### 4. สรุปผลการวิจัย

การศึกษาความคิดเห็นของคนในท้องถิ่นเกี่ยวกับการจัดการสุขภาพชุมชน ตำบลพระลับ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น มีจุดกำเนิดทางความคิดจากรูปแบบการจัดการสุขภาพแบบเดิมเป็นการกำหนดนโยบายและแนวทางจากหน่วยงานสาธารณสุข องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ใช้ประเด็นปัญหาและแนวทางการพัฒนาระดับประเทศมาเป็นแนวทางจัดการเหมือนกันทั่วประเทศ ประกอบกับรูปแบบการนำไปปฏิบัติเป็นการใช้พื้นที่ที่เป็นหมู่บ้านหรือชุมชนตามรูปแบบการปกครอง ที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด ทั้งที่ในหมู่บ้านหรือชุมชนมีลักษณะจำเพาะเจาะจง และมีความหลากหลายทางด้านประชากร สังคม วัฒนธรรม ภูมิศาสตร์และสิ่งแวดล้อม การแก้ไขปัญหาและพัฒนาสุขภาพจึงมีความจำเป็นที่จะใช้พื้นที่เป็นฐานในการวิเคราะห์และออกแบบแนวทางปฏิบัติ

ภายใต้การมีส่วนร่วมของประชาชนในรูปแบบชุมชนท้องถิ่น

การศึกษาในเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นและความพร้อมในการจัดการสุขภาพชุมชนท้องถิ่น แล้วทำการหาแนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดการสุขภาพในชุมชนท้องถิ่น โดยมีกรอบแนวคิดในการศึกษา คือ ความพร้อมเชิงองค์การเป็นการประเมินไปที่ทัศนคติและความสามารถของผู้บริหาร โครงสร้างการบริหาร และหน่วยงานที่รับผิดชอบ และความพร้อมของงบประมาณ ส่วนความพร้อมของชุมชน เป็นการประเมินไปที่ทัศนคติและความกระตือรือร้น การมีส่วนร่วมของชุมชนและรูปแบบการพึ่งพาตนเอง หน่วยงานในการวิเคราะห์และพื้นที่ดำเนินการเป็นชุมชนท้องถิ่นที่อยู่ภายใต้การปกครองของเทศบาลตำบลพระลับ และเป็นพื้นที่รับผิดชอบของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลพระลับกลุ่มเป้าหมายในการศึกษา กำหนดเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มคณะผู้บริหาร ได้แก่ คณะผู้บริหารระดับสูงในเทศบาลตำบลพระลับ และคณะผู้บริหารจากหน่วยงานสาธารณสุข ในสำนักงานสาธารณสุขอำเภอเมือง และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลพระลับ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสอบถามแบบเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ แล้วนำมาประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา พร้อมกับการตีความ และบรรยายเชิงวิเคราะห์ในผลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ มี 2 ส่วน คือ ความคิดเห็นต่อปัญหาและความพร้อมในการจัดการสุขภาพชุมชนท้องถิ่น และหาแนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดการสุขภาพท้องถิ่น



ผลการศึกษาความคิดเห็นต่อปัญหาและความพร้อมในการจัดการสุขภาพชุมชนท้องถิ่น กลุ่มเป้าหมายคือ เทศบาลตำบลพระลับ สำนักงานสาธารณสุขอำเภอเมือง และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลพระลับ คณะผู้บริหารทุกคนมีประสบการณ์ทางการบริหารตามโครงสร้างการบริหาร และเป็นคณะกรรมการบริหารทั้งในหน่วยงานและโครงการต่างๆ ที่ดำเนินการในชุมชนท้องถิ่น คณะผู้บริหารเกือบทุกคน มีทัศนคติที่ดีต่อการแบ่งเป็น “ชุมชนท้องถิ่น” ซึ่งในตำบลพระลับ แบ่งออกเป็น 3 ชุมชนคือ ชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ชุมชนหมู่บ้านจัดสรรและชุมชนอาคารพาณิชย์ โดยให้มีการสรรหาผู้นำที่มีทั้งภาวะผู้นำ ความรู้ความสามารถ และมีเครือข่ายมาเป็นผู้นำแก้ไขปัญหา และพัฒนาสุขภาพจะได้ตรงและสอดคล้องกับความเป็นจริงของทั้ง 3 ชุมชนท้องถิ่น คณะผู้บริหารเคยมีการกำหนดนโยบายสุขภาพ แต่เป็นการกำหนดในภาพรวมของตำบลยังไม่ได้กำหนดนโยบายให้เจาะจงลงในแต่ละชุมชนท้องถิ่น และไม่ได้กำหนดประเด็นนโยบายร่วมกัน มีการประสานข้อมูล นัดหมายผู้นำชุมชนเข้าประชุมเป็นบางครั้งตามความต้องการของนโยบาย ซึ่งคณะผู้บริหารก็คาดหวังอยากให้ผู้นำและประชาชนจัดการสุขภาพด้วยตนเอง โดยทางเทศบาลตำบลพระลับ และรพ.สต.พระลับ จะเป็นพี่เลี้ยงนำพาปฏิบัติตามขั้นตอนที่ได้ร่วมตกลงไว้ ได้แก่ 1) การวิเคราะห์ศักยภาพและความพร้อมของผู้นำในชุมชนท้องถิ่นเพื่อการพัฒนา 2) วิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุของปัญหาสุขภาพเชิงลึกเบื้องต้น 3) ชุมชนท้องถิ่นวางแผนทั้งระยะยาว ระยะสั้น 4) กำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จของแผนพัฒนาสุขภาพ

ในชุมชน 5) ผู้นำในชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการกำกับและติดตามความก้าวหน้า และ 6) ประชาชนในชุมชนท้องถิ่นร่วมประเมินผลความสำเร็จและสนับสนุนงบประมาณตามลำดับความสำคัญ

ในด้านโครงสร้างและหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการสุขภาพ คือ แกนนำในชุมชนท้องถิ่น รพ.สต.พระลับ และเทศบาลตำบลพระลับ จะต้องเป็นเจ้าภาพหลัก และทั้ง 3 แกนนำจะต้องกำหนดนโยบายสุขภาพชุมชนที่ทำหาย โดยเทศบาลตำบลพระลับเป็นผู้สนับสนุนงบประมาณและตามมาด้วยกองทุนหลักประกันสุขภาพท้องถิ่นและรพ.สต.พระลับ ต้องทำการฝึกอบรมรูปแบบการเสนอของงบประมาณ

ผลการศึกษาหาแนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดการสุขภาพท้องถิ่น พบว่า ส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีต่อภาวะสุขภาพในการแบ่งชุมชนเป็น 3 ชุมชน คือ ชุมชนดั้งเดิม ชุมชนหมู่บ้านจัดสรรและชุมชนอาคารพาณิชย์ ที่จะทำให้การหาแนวทางแก้ไขปัญหาและพัฒนาสุขภาพได้ตรงและสอดคล้องความเป็นจริง โดยที่แกนนำในชุมชนรวมกลุ่มคิดหาแนวทางก่อนแล้วให้มีผู้นำมานำพาแก้ไขปัญหาและพัฒนาสุขภาพชุมชน ประชาชนส่วนใหญ่มีความพร้อมจะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการสุขภาพในชุมชนท้องถิ่นตั้งแต่การรับรู้ปัจจัยเสี่ยงและปัญหาสุขภาพ ทั้งที่อยู่ในตัวบุคคล ครอบครัว และชุมชน โดยที่คณะผู้บริหารจากเทศบาลตำบลพระลับ รพ.สต.พระลับ และแกนนำในทั้ง 3 ชุมชนท้องถิ่นมีการกำหนดเป็นนโยบายและพัฒนาให้เป็นต้นแบบทั้ง 3 ชุมชนๆ ละ 1 ปัญหาได้ 3 รูปแบบ และส่วนที่เป็นปัญหาร่วมกัน





ทั้งตำบลให้กำหนดเป็นนโยบายร่วมและพัฒนาเหมือนกันทั้ง 3 ชุมชน เป็นรูปแบบของตำบลพระลับ 1 รูปแบบ ในการเป็นตัวอย่างให้ตำบลอื่นๆ มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พร้อมทั้งให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชนและมีการส่งเสริมให้มีการพัฒนาโดยเทศบาลตำบลพระลับ และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลพระลับ เป็นผู้สนับสนุนแรงจูงใจ

## 5. อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาคิดเห็นของคนในท้องถิ่นเกี่ยวกับการจัดการสุขภาพชุมชน ตำบลพระลับ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ในด้านความพร้อมเชิงองค์การทั้งทางด้านทัศนคติและความสามารถของผู้บริหาร โครงสร้างการบริหารและหน่วยงานที่รับผิดชอบ รวมถึงความพร้อมของงบประมาณโดยรวมมีความพร้อมอยู่ในเกณฑ์ดี เนื่องจากทั้งเทศบาลตำบลพระลับ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลพระลับ และภาคีเครือข่ายอื่นๆ ต่างก็มุ่งดำเนินการตามเป้าหมายที่ต้องการ นั่นคือการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้นในทุกๆ ด้าน หากพิจารณาการจัดการสุขภาพในชุมชนท้องถิ่นแล้วจะเห็นได้ว่า ในมุมมองของคณะผู้บริหารยังดำเนินการแก้ไขปัญหาและพัฒนาเป็นภาพรวม ตั้งแต่การทำแผนและการจัดสรรงบประมาณตามหมู่บ้าน หรือชุมชนตามเขตการปกครองของกระทรวงมหาดไทย การจัดลำดับความสำคัญของปัญหาและการจัดสรรงบประมาณให้กับชุมชนท้องถิ่นยังไม่ได้ดำเนินการแต่อย่างใด อาจจะเนื่องจากขาดรูปแบบและวิธีการที่ชัดเจน ดังเช่น การจัดทำประชาคม และทำเป็นแผนจาก

ชุมชนท้องถิ่น ขณะเดียวกันก็ยังไม่ได้เตรียมรูปแบบการค้นหาและพัฒนาผู้นำ ซึ่งจะเป็นแกนนำในชุมชนท้องถิ่น ที่จะเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนการจัดการสุขภาพในแต่ละชุมชนท้องถิ่น อย่างไรก็ตามก็ดีถึงแม้ว่าคณะผู้บริหารทั้ง 3 แห่ง มีความพร้อมดำเนินการในรูปแบบชุมชนท้องถิ่น ซึ่งเป็นแนวทางใหม่ที่ได้จากการศึกษา จำเป็นต้องมีการวิเคราะห์และศึกษาความเป็นไปได้ในมิติการกระจายอำนาจการจัดสรรงบประมาณที่แตกต่างจากรูปแบบเดิม

ผลที่ได้จากการศึกษาด้านความพร้อมของชุมชน ทำให้ได้รูปแบบการจัดการสุขภาพชุมชนท้องถิ่นหลายด้าน คือ ทัศนคติและความกระตือรือร้นของประชาชนตำบลพระลับ ซึ่งเป็นพื้นที่เขตกึ่งเมืองยังมีมุมมองที่ดี และความกระตือรือร้นที่จะมาดูแลชุมชนท้องถิ่นของตนเอง ตัวแปรที่น่าสนใจ คือ การได้รู้ปัญหาสุขภาพที่หลายๆคน เผชิญปัญหาอยู่ โดยเฉพาะการเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง โรคติดต่อ และปัญหาจากการเกิดอุบัติเหตุจากการจราจรทางบก กับรูปแบบการจัดการสุขภาพในชุมชนท้องถิ่นที่มีการแก้ปัญหาพัฒนาร่วมกันทั้ง 3 ชุมชนหรือทั้งตำบลกับรูปแบบการแก้ปัญหาและพัฒนาสุขภาพที่มีลักษณะเฉพาะในแต่ละชุมชนท้องถิ่น ในรูปแบบ “ธรรมนูญสุขภาพ” ที่สามารถนำไปปฏิบัติได้

การที่ประชาชนได้รับรู้ปัญหาสุขภาพทั้งในระดับบุคคล และครัวเรือนอย่างต่อเนื่อง นับได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นในการปลูกกระแสการตื่นตัวต่อการดูแลสุขภาพ ซึ่งเป็นตัวกระตุ้นให้ประชาชนเกิดความกระตือรือร้นที่จะใส่ใจในการดูแลสุขภาพมากยิ่งขึ้น การคืนข้อมูลสุขภาพสู่ชุมชนจาก



โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลพระลับ และ เทศบาลตำบลพระลับ จึงเป็นความจำเป็นที่ต้องมีวิธีการกำหนดเนื้อหางานเชิงกลยุทธ์ (Content Strategist) ข้อมูลเชิงสถิติที่ประชาชนเข้าใจง่าย ภายใต้การกำหนดกลยุทธ์การสร้างแรงบันดาลใจ โดยเทศบาลตำบลพระลับ เพื่อปลูกกระแสให้ประชาชนตื่นตัว ในขณะเดียวกันก็พร้อมที่จะค้นหา ผู้นำการเปลี่ยนแปลงในแต่ละชุมชนท้องถิ่นมาร่วม ขับเคลื่อน ส่วนรูปแบบการแก้ปัญหาและพัฒนา ทั้งที่เป็นปัญหารวม 3 ชุมชน และปัญหาเฉพาะเจาะจงของแต่ละชุมชนท้องถิ่น การทำประชาคม แล้วเอาไปจัดทำเป็นรูปแบบ ขั้นตอนการดำเนินการบรรจุไว้ในแผนพัฒนาเทศบาลพร้อมทั้งสื่อสาร ให้ประชาชนทราบก็จะเป็แนวทางที่เหมาะสม

## 6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย เทศบาลตำบลพระลับ เป็นเจ้าภาพหลักในการฝึกกำลัง

3 ฝ่าย อันได้แก่ เทศบาลตำบลพระลับ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลพระลับ แกนนำในชุมชนท้องถิ่น ร่วมจัดทำธรรมนูญสุขภาพที่เป็นรูปธรรมและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ในการจัดการสุขภาพชุมชนท้องถิ่นทั้ง 3 ชุมชน คือ ชุมชนดั้งเดิม ชุมชนบ้านจัดสรร และชุมชนอาคารพาณิชย์

2. ข้อเสนอแนะเชิงพัฒนา คณะกรรมการรวมทั้ง 3 ฝ่าย จากข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ควรได้รับการพัฒนาศักยภาพและความสามารถทางการบริหารในการจัดการสุขภาพชุมชนท้องถิ่นอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง และคิดค้นหากลวิธีการสื่อสารเนื้อหา งานเชิงกลยุทธ์ (Content Strategist) เพื่อปลูกพลังจากประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วม และเกิดวามกระตือรือร้นอย่างต่อเนื่อง

3. ข้อเสนอแนะเชิงวิจัย ควรทำการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติในการเปรียบเทียบจากรูปแบบการแก้ไขปัญหาและพัฒนาแบบแบ่งหมู่บ้านชุมชนตามเขตการปกครองมาเป็นชุมชนท้องถิ่น

## References

- Jaklang, T., Phosing, P. and Cgareonsiri, W. (2017). The Policy of Health Behavioral Modification Village and Diabetes Prevention and Control in case of Chum Phae District, Khonkaen Province. *Dhammathas Academic Journal*, 17(3), 153-164.
- Nuban, J. (2017). Knowledge, Attitude, Exercise Behavior and Physical Fitness of Physical Education Officer in Khon Kaen Province. *Dhammathas Academic Journal*, 17(2), 75-85.
- Valyaseree, A., et al. (1999). *Model Health Service at Consistent with Thai Social on Two centuries ahead*. Nonthaburi : Komol Keamthong Foundation.